

Dnes, po konečné rozluce, najdou se snad, kdož pohrdlivě a suše konstatovati budou, že veškera ona síla ducha a celá práce vyplývána byla nadarmo. Možno snad říci, že byla marna, pokud směřovala k udržení unie, ale rozhodně nebyla nikdy marna potud, pokud sloužití bude na vzdělání a poučení budoucím. Boj norskovo-švédský politické zkušenosti obohatil a bude věcí státníků jiných zemí, aby těchto zkušeností dovedli využiti. A to zajisté zvýšenou měrou platí pro státníky před Litavou a za ní.

(Konec přístě.)

O dvorské komoře za Ferdinanda I.

Z habilitační přednášky, kterou měl dne 28. června 1905

JUDr. *Jaroslav Demel.*

Již císař Maximilián I. provedl podle výtečných vzorů burgundských, resp. nizozemských oddělení správy financí zeměpanských od ostatní zeměpanské správy, zřídil ještě za živobytí otce svého generála (pokladníka) (Schatzmeister-General) jako ústřední orgán pro správu financí říše římsko-německé i dědičných zemí rakouských. Uložil mu vybírání jak císař. důchodů, které Maximilianovi císař Bedřichem III. byly zastaveny za útraty válečné výpravy proti Uhrům, tak i zeměpanských důchodů ze zemí dolnorakouských; platy z těchto důchodů nesměly se díti beze svolení generálního pokladníka, jemuž účetní komora (Raitkammer) pro hornorakouské země v Inšpruku podávala roční výkaz výdajů a příjmů, a jenž na základě těchto výkazů podával králi přehled aktiv i passiv s bilancí. Později r. 1496 zřídil Maximilian jako kollegiální ústřední orgán pro finanční správu dědičných zemí rak. i říše jakož i Burgundska „Schatzkammer“ v Inšpruku, přidělil její radům, šacmistry zvaným, generálního šacmistra či pokladníka r. 1491 zřízeného, a burgundského šacmistra. Když pak tento první pokus o zřízení ústředního úřadu finančního s pevným sídlem se neosvědčil životu schopným, zřídil r. 1498 „dvorskou komoru“, v níž opět se soustředila veškerá finanční správa dědičných zemí i říše; tato dvorská komora Maximiliánská však neměla žádného pevného stanoviště, nýbrž nalézala se vždy tam, kde král měl svůj dvůr. Kollegium této dvorské komory sestávalo z předsedy a čtyř místopředsedů (Statthalter) či radů, z nichž jeden byl zároveň říšským pokladníkem (Reichsschatzmeister); přidělen jí byl nejvyšší pokladník zemí dědičných a tak zvaný „Pfenningsmeister“ (správce důchodů určených pro osobní potřebu krále i dvora) a četní úředníci pomocní. Ona byla též nejvyšším úřadem disciplinárním ohledně všech úředníků finančních, i soudní stolicí ve věcech finančních. Centrální účetní kontroly však tato dvorská komora, nemajíc pevného stanoviště, prováděti nemohla;

ta svěřena Inšprucké „Schatzkammer“, která byla nyní přetvořena v centrální orgán účetní kontroly, a přezvána r. 1499 na „Raitkammer“, jsouc jinak podřízena dvorské komoře. Dvorská komora prováděla ve věcech, jež účetní kontrole Inšprucké účetní komory podléhaly, jen superrevisi, když zřejmě chyby (Mängel) v účtech se odkryly; od r. 1500 stala se však Inšprucká „Raitkammer“ opět pouhým úřadem hornorakouským. Než tato organizace z let 1498—1500 podržela jen krátkou dobu svou působnost, neboť dvorská komora zanikla v létech 1505—1506, a když r. 1507 byla opět k životu povolána, lze její úřední činnost stopovati jen až do r. 1510; v létech 1511 a 1512 zaniká její činnost úplně, obstarávána jsouc dvorskou radou pospolu s jinými administrativními záležitostmi. Teprve v létech 1513 a 1514 objevuje se opět kollegiálně organizovaná dvorská komora, jíž přidělen byl generální pokladník, zaniká však již v roku 1515 nadobro, takže od té doby až do smrti císařovy nemáme již žádné zprávy o existenci zvláštního kollegia dvorské komory. Na sklonku vlády Maximilianovy spojeny úkoly dvorské komory s úkoly dvorské rady, což značí návrat k poměrům před r. 1491, sloučení správy zeměpanských financí s ostatní správou zeměpanskou.

Když tedy arcikníže Ferdinand I. v létech 1521 a 1522 ujal se vlády v dědičných zemích rakouských, nebylo tu žádného samostatného centralního orgánu pro správu zeměpanských financí. Podnikavý a osvícený arcikníže však takový orgán záhy utvořil, zřídiv počátkem r. 1527 opětně dvorskou komoru jako centrální orgán pro zeměpanskou správu finanční nejen zemí starorakouských, ale i nově získaných zemí koruny české a uherské; podřídilť Ferdinand své dvorské komoře i nově zřízené komory českou a uherskou.

Avšak instrukce dvorské komory z r. 1527 se nám nezachovala a lze za to míti, že tato dvorská komora brzo po svém zřízení odsouzena k smutné nečinnosti; neboť nezachovala žádných stop své činnosti, a když Ferdinand I. r. 1537 opět obnovil dvorskou komoru a vydal pro ni řád z 1. září 1537, pokládá tento obnovenou dvorskou komoru za zcela novou organizaci a ne za pouhé obnovení (reorganizaci) instituce tu již jsoucí. Tento řád dvorské komory z 1. září 1537 se nám již zachoval a možno tedy blíže seznati organizaci a kompetenci tehdejší dvorské komory.

Co se týče organizace, byla dvorská komora tato úřadem zřízeným dle systému kollegiálního. V čele kollegia dvorské komory stál rada a superintendent, jemuž byli přiděleni 4 radové. Podřízený personál skládal se ze dvou tajemníků dvor. komory, potřebného počtu písařů a registrátora, který byl zároveň taxatorem. Kromě toho byl dvorské komoře přidělen dvorský pokladník (Hofzahlmeister), který požíval jisté, byť celkem obmezené samostatnosti. (Všem zřízencům těmto bez rozdílu byly ukládány jisté všeobecné povinnosti, jež nebudu blíže uváděti, podotýkáje pouze, že byly vesměs důsledkem povinností

svědomitého a nestranného úřadování, blížíce se velmi podobným povinnostem moderních úředníků.)

O všech do oboru působnosti dvorské komory spadajících věcech bylo nutno jednati a usnášeti se vždy v plenum celého sboru radů komorních. Nebylo žádného vnitřního differencování práce, žádných referátů, všickni radové měli o všem věděti. Výminku tvořily záležitosti, v nichž některý z radů byl účastněn, kde pak tento se nesměl porad účastniti; dále jednání se stranami, které uložila rada dvor. komory dvěma radům jménem komory celé. Většinu záležitostí do kompetence dvorské komory spadajících vyřizoval ovšem panovník sám na základě dobrého zdání dvorské komory a jen v některých případech méně důležitých rozhodovala dvorská komora samostatně; ale i v těchto posledních případech musila býti podána zpráva králi, když vota radů komorních se rozcházela, neboť tu pak král dirimoval. Za účelem vyřizování věcí komorních uděloval král nejméně dvakrát týdně audience radům dvorské komory a musili dva z nich býti při přednášce přítomni.

Sekretáři komorní měli podání došlá, jež superintendent otevřel a jim odevzdal, pročísti a dle nutnosti, resp. dle časového pořadí k poradě předkládati, o poradách, pokud byla vota disparátní, protokoly sepisovati a tyto uschovávat, jednohlasná rozhodnutí zapisovati, potřebné expedice na základě usnešení vyhotovovati a na strany vypravovati. Účetní zprávy dvorské komory podpisovaly se nejprve presidentem a 1 radou, pak panovníkem, na to registrátorem, jenž je registroval, a že se tak stalo, na nich potvrdil, načež sekretář dvorské komory opatřil je menší pečetí (sekrétem).

I česká komora musila dle instrukce z r. 1527 účty překládati panovníkovi ke schválení, při čemž si vyžádal dobré zdání dvorské komory, a pak teprve česká komora mohla účet uzavříti. Dle instrukce čes. komory z r. 1530 mohla však již tato zpravidla sama účty uzavříti, vystaviti Raitbrief, podepsati jej a panovníkovi ku podpisu zaslati, načež jej čes. dvor. kancléř opatřil svou pečetí; jen účty kammermistra a horních hejtmanů musila i po r. 1530 čes. komora jako dříve nejprve předkládati panovníkovi ku schválení a mohla teprve, když tento, poradiv se s dvorskou komorou, je schválil, účty ty uzavříti.

Co se týče jiných expedic, nenáležely dvorské komoře expedice v záležitostech zemských, pokud šlo o strany, t. j. při jednání na venek; tu příslušela expedice výhradně dotyčné zemské komoře. Jen listiny s menší pečetí (dopisy panovníka neb na panovníka) musily i v zemských záležitostech projíti dvorskou komorou.

Z listin ostatních, kromě účetních zpráv, jež se netýkaly zemských záležitostí, byly listiny pergamenové s větší pečetí podepisovány registrátorem dvorské komory, pak opatřeny voskem a odevzdány dvorskému kancléři dotyčné zemské skupiny, jehož účelem bylo zkoumati, jsou-li správně vyhotoveny; teprve shledal-li kancléř vyhotovení jich správným, mohly býti expedovány. Zdvihl-li však dotyčný dvorský kancléř odpor pro nesprávné jich vyhotovení a učinil o tom zprávu

panovníkovi, nemohly se takové listiny expedovati, dokud se neodstranila vytčená jím vada. Tato výminka vztahovala se však pouze na listiny pergamenové s velikou pečetí, jež se týkaly záležitostí dvorských nebo jiných osobních záležitostí, nikoli však na ty, jež se týkaly záležitostí zemských; tu expedice i při listinách pergamenových s velkou pečetí příslušela výhradně zem. komoře.

Zřízením dvorské komory byla provedena centralisace nejdůležitějšího oboru zeměpanské správy, t. j. správy zeměpanských financí v zemích rodu Habsburského; ale tím nebyla nikterak provedena uniformita této správy, nýbrž centralisace ta byla obmezena jen na nejnужnější míru. Mělo se přiměřené zření ku oprávněným zvláštnostem jednotlivých skupin zemských, a tuto individualitu respektovati bylo úkolem komor dolnorakouské ve Vídni, hornorakouské v Inšpruku, české v Praze (od r. 1558 též slezské ve Vratislavi) a uherské v Prešpurku. Kromě toho měla Ferdinandova dvorská komora v Uhrách, kde cizí vliv centralisační byl již v době Ferdinandově větší než v Čechách, bezprostřední styky s horními městy a později s jedinou komorou těchto měst, jakož i s úřady cla třicetinového a jinými úřady finančními. Prostřednictvím dvorské komory prováděl se přehled veškerého finančnictví v monarchii, kdežto vlastní správu finanční obstarávaly z největší části komory zemské, i některé jiné úřady jednotlivých zemí, podléhající však stálému prostřednictví a kontrole komory dvorské, která byla ústředním poradním a dohlédacím pomocníkem panovníka.

Z toho, že se praví v instrukci dvorské komory, že tato má udržovati s podřízenými zemskými komorami „guten Verstand und Correspondenz“ t. j. korespondenci a dobré dorozumění, dalo by se souditi, že dvorská komora vlastně nebyla zem. komorám nadřízena. Naproti tomu z toho, že veškeré listy zem. komor znějící na panovníka předkládají se dvorské komoře, která je otvírá, zkoumá, o nich relaci a dobré zdání podává a pak teprve je panovníkovi předkládá, vyplývá přece jistá, byť obmezená podřízenost zemských komor vůči dvorské komoře. Zemské komory mohly panovníkovi psáti jen prostřednictvím dvorské komory a panovník jen prostřednictvím této zem. komorám. Při tom ve věcech zemských jako nejvyšší stolice rozhodoval vždy jen panovník sám, řídě se nejvíce radou dvorské komory; na venek však se podobá, jako by se řídil radou dotyčné zemské komory ku př. české. Zemské komory byly povinny vůči dvorské komoře zachovávatí úctu („auf uns und unser Hofcammer aufsehen haben“); nebyly však povinny rozkazů dvorské komory poslouchati, pokud tyto nebyly schváleny panovníkem. Vzhledem k tomu lze českou komoru přirovnávati českému ministerstvu financí jen, pokud šlo o repraesentaci na venek a moc správní v užším smyslu, nikoli však pokud jde o úkol nynějšího fin. ministra jako vrchního rádce koruny, ministerstva financí jako vrchního orgánu kontrolního a rozhodovacího. Zajisté však vykonávala dvorská komora jako poradní úřad panovníka i značný vliv na obsazování míst

úřednických při zemských komorách. Byla to tedy centralisace zastřená osobou panovníkovou a při tom ještě obmezená na nejnútnejší míru. Nicméně v tomto obmezeném rozsahu byla přece úplnější než centralisace finanční správy za nynější dualistické ústavy rakousko-uherské. Neboť prostřednictvím a kontrole dvorské komory podléhaly veškeré zemské komory Ferdinandových zemí, tedy zejména i česká (od r. 1558 též slezská) a uherská; naproti tomu v nynějším dualistickém soustátí rakousko-uherském stojí vedle sebe předlitavské, uherské a společné ministerstvo financí, a nejsou první dvě tomuto nijak podřízena.

Co se týče k o m p e t e n c e, příslušela dvorské komoře předkem jistá č i n n o s t d o h l é d a c í ohledně veškeré správy finanční. Nic, ať to bylo sebe větší nebo menší, nesmělo býti odňato vědomosti dvorské komory, v ní se měly sbíhati nitky celé správy finanční, jejíž úplný přehled měla míti. Tento se měl usnadnit tím, že u jednotlivých komor vedly se rejstříky, obsahující seznam všech příjmů z komorních statků dotyčné zemské skupiny, seznamy dluhů i vzájemných pohledávek, rejstříky duchovních lén, far a obročí, a jich ročních důchodů. Jakmile se vyskytl konkrétní podnět, dala si dvorská komora zaslati rejstřík k úplné orientaci potřebný a měla pevný základ pro další opatření. Za účelem provádění tohoto dohledu měla právě dvorská komora udržovati stálou korespondenci s podřízenými komorami zemskými.

Dvorská komora měla vésti zejména též k o n t r o l u v e š k e r é h o z e m ě p a n s k é h o ú č e t n í c t v í ; avšak v té příčině nebyla žádným centrálním orgánem účetní revise v tom smyslu jako Maximilianova Schatzkammer z r. 1498, ježto komory zemské vykonávaly i účetní revisi v jednotlivých skupinách zemských, a dvorská komora měla pouze nad tím bdíti, aby zemské komory kontrolu účtů všech jim podřízených úředníků přesně prováděly, s touto nijak neprodlévaly, a tím jmění komorní nepoškozovaly. Komora dvorská sama revidovala toliko účty dvorského pokladníka, jenž musil každoročně o vánocích účty skládati; jinak prováděla pouze superrevisi oněch účtů, kterým zvláště značné nedostatky byly vytýkány, neb jejichž výtky ti, kdož účty složili, nechtěli uznati. Tu měla dvorská komora jako úřad revidující, zemské komoře představený, definitivním rozhodnutím difference odstraniti.

Dvorská komora měla míti též stálý přehled pohybu z e m ě p a n s k ý c h f i n a n c í v celé monarchii a za tím účelem musily jí veškeré kassovní úřady předkládati periodické zprávy o stavu příjmů a výdajů. Zemské komory, jimž byl přidělen kammermistr, musily to činiti každoročně, dvorský pokladník čtvrtletně.

V nejužším poměru k dvorské komoře byl ovšem přidělený jí d v o r s k ý p o k l a d n í k. Úkolem tohoto bylo p ř i j í m a t i s vědomím radů dvorské komory veškeré peníze i příjmy záležející z jiných věcí než hotových peněz, které mu ze všech zemí korunních, jak z neobmezených důchodů zeměpanských, tak i z berní stavů povolených, z půjček z darů králi na cestách daných atd. přijati bylo nařízeno.

Měl pak tento příjem v řádném sezení rady komorní zapsati a nařkvitovati; kvittance jeho musila býti vlastnoručně spolupodepsána zeměpanským účetním, jenž tu měl zastávati úkol kontrolora („gegen-schreiber“) a zapsati se do zvláštní k tomu určené knihy. Seznam všech příjmů v té které době došlých podepsaný dvorským pokladníkem a dvěma rady komorními musil se předkládati zeměpánu, aby nejen dvorská komora, ale i zeměpán o každém příjmu věděl.

Pro k a s s o v n í s l u ž b u v y d á v a c í měl velikou důležitost rozdíl mezi výdaji řádnými a mimořádnými. V ý d a j e ř á d n é byly dávány do zvláštních rozpočtů, jež nesly název „königlicher Hofstaat“, a byly v nich uvedeny netoliko personální potřeby dvořanů (Hofgesinde), ale i služné členů úřadů, které při dvoře měly své sídlo, tedy tajné rady, dvorské komory a její kanceláře, dvorské rady a jejího kancelářského personálu. Ježto tyto seznamy byly základem pro výplaty, byl dvorské komoře dán příkaz, tyto stále míti v patrnosti a za tím účelem dvorský rozpočet před každou kvartální výplatou nejvyšším hofmistrem a dvorským maršálem dáti revidovati, což se dalo tím způsobem, že odpadnuvší položky se škrty a nově přibývší se připisovaly. Ohledně v ý d a j ů m i m o ř á d n ý c h obsahoval řád dvorské komory z r. 1537 ustanovení, že král o výdajích mimořádných má míti s rady dvorské komory obsáhlou poradu a na základě této teprvé rozhodnouti, co se má státi. Kdežto řádné výdaje byly vyznačeny v dvorském rozpočtu a na základě tohoto přijetí jich do rozpočtu každá položka jich mohla býti vyplacena, takže tento rozpočet se jevil všeobecným rozkazem platebním, platila ohledně mimořádných výdajů zásada již císařem Maximilianem I. do finanční správy zavedená, že placení takových výdajů se může státi jedině na základě řádného platebního poukazu. Výdaje mimořádné měl dvorský pokladník činiti jen s vědomím celého kollegia dvorské komory a sice na základě platebních poukázek (bevelch-zettel), které, pokud šlo o výdaje vyšší 10 zl. rýnských, musily býti podepsány superintendentem a jedním radou dvorské komory a kromě toho zeměpánem; když však nebylo možno v čas podpis zeměpána si opatřiti, stačil podpis superintendenta a jednoho rady, avšak pak musil pokladník takovou platební poukázku do 8, nejdéle do 14 dnů zeměpánu k podpisu předložiti, jinak se stala dotyčná položka výdajová při sčítování předmětem výtky. Při výdajích mimořádných do 10 zl. včetně stačilo, když poukázka podepsána byla superintendentem a jiným radou dvorské komory, musil se však i takový výdaj dáti s vědomím celého kollegia dvorské komory.

Z toho viděti, že dvorský pokladník požíval jen nepatrného stupně samostatnosti; ve všech směrech jeví se podřízeným dvorské komoře, jejíž rozkazy jsou podmínkou každého jeho výkonu; tyto rozkazy uvádějí teprvé stroj pokladniční v pohyb. A přece jest při tom proveden princip oddělení úřadu poukazujícího a platícího velmi přísně; již při tomto začátku moderní správy finanční přichází k platnosti názor, který i dnes platí, že pokladny jsou jen výkonnými orgány, jež bez

výslovného rozkazu finančního úřadu správního nesmí ničeho vydávati ani přijímati. — Ale i v jiném směru jeví celková organisace kassovníctví za Ferdinanda I. podobu s moderní organisací touto: dvorský pokladník odpovídá moderní hlavní pokladně státní (při ministerstvu financí), kammerrmistr či rentmistr jednotlivých zemí nynější zemské hlavní pokladně, vicedomové zemí staro-rakouských nynějším berním úřadům, úředníci a správcové (Pfleger- und Amtsleute), jimž vydávání a přijímání zeměpanských peněz bylo svěřeno, moderním lokálním pokladnám státním.

Pokud jde o vlastní správu finanční, byl rozsah její u dvorské komory úzký; tu bylo hlavním těžištěm pečování o potřeby krále a jeho dvora. Velikost dvorského rozpočtu byla stanovena dvorským řádem (též z r. 1537), který stanovil fixum pro jeho vydržování. Pro případ, že obnosy, které se musily k tomu účelu čtvrtletně odváděti, z berní nemohly býti kryty, bylo věcí dvorské komory „den Abgang von anderen Orten daran zu anticipiren und aufzubringen“. V žádném případě však nesmělo se s výplatami platů radům a dvorským úředníkům prodlévati a je zadržovati, aby se prý lepší poslušnost a kázeň na dvoře udržela. Společná akce dvorské komory s jednotlivými úředníky byla kromě darů králi učiněných, které se zpravidla odevzdávaly dvorskému pokladníku, nutnou před nastoupením nějaké královské cesty. V tom případě mělo se kollegium dříve s dvorním maršálem a podkoním raditi o tom, co jest nutným pro povozy a p. a všechna nutná opatření učiniti. Ve všech oborech pronikají se, jak zřejmo, ačkoli moderní státní myšlénka znenáhla již v popředí se dere, v pestré směsi výdaje pro potřeby krále a výdaje k účelům státním.

Veledůležitou byla naproti tomu poradní a prostředkovací činnost dvorní komory. Všechny návrhy a zprávy podřízených komor zemských králi podané přicházely do dvorské komory, která o nich podávala své dobré zdání králi, jenž pak podle toho učinil svá případná rozhodnutí. Též všeliká podání týkající se komorního statku (na krále k ruce dvorské komory podávaná), i když je obdržel a otevřel dvorský kancléř, musila býti odevzdána superintendentu dvorské komory, která o nich podávala svá dobrá zdání králi. Ale i když došla krále podání na „Jeho Veličenstvo“ bez dodatku „k ruce dvorské komory“, sliboval král, že je bude, pokud se týkala komorního statku, vyřizovati s plenem dvorské komory aneb je této aspoň k podání dobrého zdání zašle. Vše, co nějak souviselo se státním hospodářstvím, musilo procházeti rukama dvorské komory, zejména i věci válečné, když šlo o způsob hrazení těchto výdajů.

Sem patří též činnost dvorské komory směřující nejen k uspořádání rozrušeného stavu finančního, ale i k povznešení státního hospodářství v každém směru. Za tím účelem ukládal král dvorské komoře, aby provedla co nejdůkladnější šetření o zcizeních a zastaveních komorních statků, jakož i o povoleních darů z milosti. Tato šetření měla se konati

vysláním zvláštních kommissarů neb rekvisicí zemských komor. Výsledek tohoto vyšetřování musila dvorská komora v seznam sestaviti a v tomto uvéstí všechny pro posuzování těchto aktů rozhodné momenty jako jméno kupce, zástavního věřitele neb toho, jemuž byla milost udělena, skutečnou cenu předmětu a výši kupní ceny neb zástavní pohledávky. Kde taková zcizení se dala za podmínek zvláště nevýhodných, musila o tom dvorská komora podati zprávu, aby se mohly naléztí prostředky ku zrušení takovýchto nevýhodných právních jednání.

Za účelem povznesení financí ukládáno časem též dvorské komoře, aby zkoumala, jak prováděna byla starší nařízení zeměpanská k tomu cíli směřující, a shledala-li, že nařízení takových někde se přísně nešetří, aby s příslušnou zemskou komorou o potřebných opatřeních za účelem lepšího jich provádění se dohodla. Za účelem povznesení rozrušeného stavu finančního měla se také nová odvětví příjmů znaleckými poradami dvorské komory otvírati, již nařízeno, aby nejméně dvakrát týdně se radila o prostředcích ku docílení větších příjmů komorních. K tomu směřovala též ustanovení řádu dvorské komory, aby tato při uprázdňení celních a mýtních úřadů uvážila, zdali by z důvodu úspory nebylo vhodnější propachtování; dále nařízení téhož řádu, že všechny dle konaného šetření bez svolení zeměpána povolené provise, zápisy a zvýšení platů úřednických se mají škrtnouti; ustanovení, že si dvorská komora má od zemských komor vyžádati seznam všech v jejich obvodch od dřívějších panovníků povolených provisí a platů, tyto prozkoumati a králi podati dobrá zdání o tom, dá-li se nějakých úspor docílití; konečně ustanovení, že nové žádosti za uprázdňené provise má dvorská komora, pokud ucházeči nejsou zvláště zasloužilí a potřební, prostě zamítati. Rozmnožování úřednictva bylo se dle možnosti vyhýbati a jevilo-li se nezbytným, smělo se státi jedině s vědomím a radou dvorské a dotyčné zemské komory.

Z toho, co bylo řečeno, jest zřejmo, že zeměpán chtěl při výkonu svých finančních práv výsostných vždy jednati ve srozumění s úřady jím dosaženými, aby tyto věděly o všech v jejich obor spadajících vládních aktech a takto veškerá správa finanční spočívala na jednotných zásadách. Ve finanční správě zeměpanské, tomto nejvlastnějším oboru neobmezené moci zeměpánovy, objevují se takto zárodky výkonu správní moci v mezích zákona, který jest základní ideou moderního státu právního. Ferdinand položil si v nevelkém, ale důležitém oboru své neobmezené moci sám přesné meze a nařídil svým úřadům, aby v tom případě, když by z nedopatření v určitém případě vydal nařízení přičící se služebním instrukcím jejich, těmto rozkazům odepřeli provedení. To platilo zejména o dvorské komoře.

Na konec nutno se zmíniti též o rozhodovací činnosti dvorské komory v záležitostech stran, o všech „parteisachen, so unser kuniglich und fürstlich camerguet an mitl belangt“. Činnost tato není v řadě dvorské komory blíže vymezena, vymezení toho dostává

se jí jednak řády zemských komor, jednak jest zřejmo, stopujeme-li praxi. Dle mého náhledu záležela předně v a d m i n i s t r a t i v n í m r o z h o d o v á n í o stížnostech stran proti výši dávek, proti bezprávnému jich vybírání, o žádostech věřitelů domáhajících se dluhů zeměpanských, pokud šlo o rozhodování, jež nevyžadovalo cesty soudní a o smírná vyjednávání se stranami, a tato činnost vztahovala se na všechny Ferdinandovy země, tedy zejména i na země české a uherské; byly to stížnosti proti rozhodnutím nižších úřadů finančních, zejména komor zemských, a stížnosti neb žádosti ve věcech finančních, jež strany přímo králi podaly a jež jí král neb dvorská rada přikázaly k rozhodování. Vedle této administrativní činnosti rozhodovací příslušela však radě dvorní komory, jak se zdá, též skutečná s o u d c o v s k á č i n n o s t v řízení kontradiktorickém, pokud šlo o spory fiskální, kamerálií se týkající, jež v první stolici rozhodovaly podřízené orgány finanční (vicedomové, zemští hejtmanové) a v druhé stolici regimenty dolno- a hornorakouský v smíšených senátech radů vládních s rady komory, pokud se týče, o nichž v první stolici oba řečené regimenty vynášely rozsudky; dvorská komora byla tu revisní, pokud se týče odvolací stolicí, konkurujíc v té příčině s dvorskou radou r. 1527 zřízenou, z jejíž pravomoci „vinanzsachen“ a věci, které „unser chamerguet belangen“, byly vyloučeny. To ovšem platí jen o Ferdinandově dvorské komoře do r. 1636. Dvorské komory r. 1564 v Štyrském Hradci a Inšbruku utvořené byly — podobně jako od r. 1636 i Vídeňská dvorská komora — zároveň zemskými komorami a měly tedy též úplnou kompetenci zemských komor, zejména soudili radové jejich v soudcovských senátech dotyčných regimentů. V zemích českých ovšem dvor. komora neměla žádné soudcovské kompetence — tu byla jen administrativní stolice rozhodovací, a to platí, jak se zdá, i ohledně zemí uherských.

Není účelem této přednášky sledovati další vývoj dvorské komory, jejíž obvod působnosti po smrti Ferdinandově r. 1564 zúžen decentralisací správy komorní, jež záležela v povýšení zemských komor štyrsko-hradecké a inšprucké za dvorské komory pro země vnitrorakouské, resp. pro horní a přední země rakouské, takže pak působnost vídeňské dvorské komory zůstala obmezena jen na Dolnorakousko (totiž nynější Dol. a Hor. Rakousy), země české a uherské. Tato decentralisace potrvála až do Josefa I. V době obnovené centralisace nastává zase odlučování speciálních úřadů od dvorské komory, která v dobách tereziánských a josefinských i za Františka I. podléhá různým změnám, na čas i zanikajíc, až r. 1802 zase byvši v plném rozsahu obnovena, potrvála do r. 1848. Z dvorské komory vyvinulo se nynější ministerstvo financí předlitavské i společné. Byla tedy Ferdinandova dvorská komora institucí, jež dočkala se staletého vývoje, a postavil si v ní osvícený panovník ten skutečné „monumentum aere perennius“.